

УДК 342.124

DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2024-2.5>

Ж. В. Мандриченко, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦІННОСТІ ТА ФУНКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

У статті зазначено, що аксіологічні дослідження стають все більш поширеними у працях фахівців з філософії права та теорії держави і права. Однак, фахівці з адміністративного права поки що не часто звертаються до таких розробок. Водночас, динаміка суспільних перетворень в Україні є надзвичайно активною, що робить ці дослідження актуальними та необхідними. З точки зору розвитку адміністративного права, важливими є дослідження зв'язків між галузевими функціями та цінностями адміністративного права України. Це дозволить не тільки краще зрозуміти роль адміністративного права в сучасному суспільстві, але й сприятиме формуванню більш ефективної правової системи, яка відповідає сучасним потребам та викликам.

У цілому, зв'язок між функціями права та цінностями права є тісним і взаємозалежним. Функції права відображають його призначення і роль у суспільстві, тоді як цінності права визначають його моральні та етичні основи (підвалини).

Ознайомлення з сучасними напрацюваннями фахівців з теорії держави і права свідчать про чотири основні аспекти, які слід взяти до уваги при аналізі питання взаємозв'язку між цінностями адміністративного права як галузі та функціями цієї галузі. По-перше, функції права часто виступають як механізми реалізації відповідних цінностей, таких як стабільність і справедливість. По-друге, цінності права слугують орієнтирами для удосконалення функцій права та визначення їхнього змісту, спрямовуючи правотворчий процес. По-третє, взаємодія функцій і цінностей права сприяє еволюції правових норм та суспільних уявлень про цінності. По-четверте, цінності права визначають пріоритети у правотворчості та правозастосуванні, що відображається у практичній реалізації функцій права. Таким чином, дослідження взаємозв'язку між цінностями та функціями адміністративного права є актуальним і необхідним для підвищення ефективності правового регулювання в умовах сучасних суспільних перетворень. Резюмовано, що перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у тому, щоб екстраполювати ці напрацювання на галузь адміністративного права України.

Ключові слова: адміністративно-правова аксіологія, функції галузі адміністративного права, функції права, функції галузей права, цінності галузі права, цінності права, цінності адміністративного права.

Zh. V. Mandrychenko. Values and functions of administrative law: theoretical approaches to determining the relationship

The article notes that axiological studies are becoming increasingly common in the works of specialists in the philosophy of law and the theory of state and law. However, specialists in administrative law do not often refer to such developments. At the same time, the dynamics of social transformations in Ukraine are extremely active, which makes these studies relevant and necessary. From the point of view of the development of administrative law, it is important to study the connections between branch functions and values of administrative law in Ukraine. This will allow not only a better understanding of the role of administrative law in modern society, but also contribute to the formation of a more effective legal system that meets modern needs and challenges.

In general, the relationship between the functions of law and the values of law is close and interdependent. The functions of law reflect its purpose and role in society, while the values of law determine its moral and ethical foundations.

Familiarity with the modern works of specialists in the theory of the state and law testifies to four main aspects that should be taken into account when analysing the issue of the relationship between the values of administrative law as a field and the functions of this field. First, the functions of law often serve as mechanisms for the realisation of relevant values, such as stability and justice. Second, the values of law serve as guidelines for improving the functions of law and determining their content, thereby guiding the law-making process. Third, the interaction between the functions and values of law contributes to the evolution of legal norms and public perceptions of values. Fourth, the values of law determine priorities in lawmaking and law enforcement, which is reflected in the practical implementation of the functions of law. Thus, the study of the relationship between values and functions of administrative law is relevant and necessary to increase the effectiveness of legal regulation in the conditions of modern social transformations. It is concluded that the prospects of further research in this direction lie in the extrapolation of these developments to the field of administrative law of Ukraine.

Key words: administrative-legal axiology, functions of the field of administrative law, functions of law, functions of branches of law, values of the field of law, values of law, values of administrative law.

Постановка проблеми. Аксіологічні дослідження стають все більш поширеними у працях фахівців з філософії права та теорії держави і права. Однак, фахівці з адміністративного права поки що не часто

звертаються до таких розробок. Водночас, динаміка суспільних перетворень в Україні є надзвичайно активною, що робить ці дослідження актуальними та необхідними. З точки зору розвитку адміністративного права, важливими є дослідження зв'язків між галузевими функціями та цінностями адміністративного права України. Це дозволить не тільки краще зрозуміти роль адміністративного права в сучасному суспільстві, але й сприятиме формуванню більш ефективної правової системи, яка відповідає сучасним потребам та викликам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій в Україні показує, що питання зв'язку функцій і цінностей адміністративного права поки що не знайшли достатнього висвітлення у науковій літературі. Отже, існує нагальна потреба в проведенні відповідних досліджень в Україні, які б враховували специфіку національної правової системи. Відсутність досліджень у цій сфері відкриває широкі можливості для наукового пошуку та нових відкриттів, що можуть суттєво вплинути на розвиток адміністративного права в Україні. При написанні статті застосовано праці щодо функцій та цінностей права загального характеру (дивись, наприклад, [1–2]).

Мета статті – постановка питання щодо того, що дослідження та систематизація функцій адміністративного права в Україні має здійснюватися, у тому числі, через призму його цінностей. Стаття має на меті виявити, як цінності адміністративного права впливають на його функції та як вони можуть бути інтегровані в адміністративно-правове регулювання (на матеріалах розробок фахівців з теорії держави і права).

Результати дослідження. В українській юридичній літературі поки що немає єдиного підходу щодо того, як визначати функції права.

Так, відомий дослідник професор В. Ф. Погорілко сформулював, що «функції права – це напрями або види впливу права на суспільні відносини, у яких виражається роль і призначення права у суспільстві й державі, його соціальна цінність і найважливіші риси» [3, с. 313; 4, с. 86]. Майже аналогічне визначення було сформульовано О. М. Миронець, а саме дослідниця узагальнила, що «функціями права є соціальне призначення права, а також головні напрями його впливу на суспільні відносини» [5, с. 17]. Ці визначення підкреслюють важливість функцій права у контексті його цінності та ролі у суспільстві, акцентуючи на тому, що саме через свої функції право реалізує свої основні ціннісні орієнтири та принципи.

Переходячи від загального до конкретного – від теорії права до специфіки публічного права – слід погодитись з Ю. В. Пирожковою у тому, як вона сформулювала поняття «галузева функція у публічному праві». Дослідниця запропонувала уважати, що це «специфічна інтегративна властивість публічного права, що зумовлена особливостями врегулювання та захисту загального публічного інтересу, відповідно до якого реалізується нормативно-орієнтуючий вплив на публічні інтереси» [6, с. 9]. Це визначення підкреслює важливість галузевих функцій у забезпеченні ефективного врегулювання та захисту суспільних інтересів, що є основною метою публічного права. Таким чином, розуміння галузевих функцій дозволяє глибше усвідомити роль адміністративного права у системі публічного права.

Ця ж дослідниця по відношенню до поняття «функція адміністративного права» запропонувала уважати, що це «об'єктивно існуюче явище, за допомогою напрямків впливу якого на суспільні відносини можливі досягнення цілей, вирішення завдань, реалізація соціального призначення адміністративного права на певному етапі розвитку суспільства» [7, с. 68]. Це визначення підкреслює динамічний характер адміністративного права, акцентуючи увагу на його здатності адаптуватися до потреб суспільства в конкретний історичний період. Воно також вказує на те, що функції адміністративного права не є статичними, а змінюються в залежності від завдань, які постають перед суспільством і державою, таким чином забезпечуючи ефективне врегулювання суспільних відносин та реалізацію соціального призначення цієї галузі права.

У цьому визначенні не йдеться про цінності. Однак, у процесі таких змін, про які розмірковує авторка, на нашу думку, варто враховувати не лише завдання, але й цінності адміністративного права, по відношенню до переліку яких також спостерігається динаміка.

О. М. Миколенко узагальнила, що «функції адміністративного права як галузі – це відповідність правовому стану, який склався у суспільстві в результаті адміністративно-правового регулювання, цілям та засобам адміністративно-правового регулювання» [8, с. 40]. Це визначення акцентує увагу на результативності адміністративного права, підкреслюючи важливість досягнення цілей адміністративно-правового регулювання через його засоби. Воно відображає взаємозв'язок між реальним станом правових відносин у суспільстві та нормативними цілями, які ставляться перед адміністративним правом. Таким чином, це визначення вказує на те, що функції адміністративного права є не тільки напрямками впливу, але й індикаторами досягнення правового стану, що відповідає соціальним потребам і вимогам адміністративно-правового регулювання.

Проте в цьому визначенні відсутнє згадування про цінності адміністративного права, які відіграють важливу роль у формуванні його функцій. Інтеграція ціннісного аспекту до визначення функцій адміністративного права може забезпечити більш комплексне розуміння його соціального призначення. Наприклад, функції адміністративного права можуть бути розглянуті через призму забезпечення справедливості, ефективності, прозорості та відповідальності адміністративних дій. Відтак, визначення функцій адміністративного права може бути доповнене акцентом на те, що ці функції повинні не тільки сприяти досягненню цілей адміністративно-правового регулювання, але й відображати основні цінності, такі як права людини, верховенство права та демократичне врядування.

О. М. Миколенко в іншій своїй праці деталізувала запропонований нею підхід до розуміння функцій адміністративного права України. Вона узагальнила, що вбачає доцільним розуміння галузевих функцій за трьома напрямками впливу адміністративного права.

В якості першого напрямку впливу адміністративного права авторка пропонує розглядати той, «соціальним призначенням якого є підпорядкування суспільства необмеженій владі держави засобами насильства» [9, с. 43]. Це твердження викликає певні зауваження, які обумовлені як раз співставленням цінностей сучасного адміністративного права з функціями, які авторка запропонувала виокремлювати відносно нещодавно – наведена цитата датується 2017 роком.

А саме, варто підкреслити, що підпорядкування суспільства необмеженій владі держави суперечить основним демократичним принципам і цінностям, які мають бути в основі сучасного адміністративного права. Адміністративне право покликане забезпечити баланс між публічним управлінням та правами особистості, створюючи правові рамки для діяльності державних органів, які сприяють дотриманню верховенства права і прав людини. Тому важливо інтегрувати цінності адміністративного права, такі як справедливість, прозорість, підзвітність і захист прав громадян, у функції адміністративного права. Це дозволить підкреслити, що адміністративне право не повинно служити засобом насильства, а має бути інструментом гармонійного регулювання суспільних відносин, забезпечуючи захист та реалізацію прав і свобод кожного члена суспільства.

В якості другого напрямку впливу адміністративного права авторка пропонує розглядати той, «соціальним призначенням якого є обмеження суспільних інтересів частково обмеженою законом владою держави за допомогою засобів поліцейсько-бюрократичного апарату» [9, с. 43]. Це твердження акцентує увагу на використанні адміністративного права як інструмента контролю і обмеження суспільних інтересів державою, що вказує на значну роль «поліцейсько-бюрократичного апарату» (мабуть, доцільніше було б писати про апарат держави, механізм держави) в цьому процесі.

Варто зауважити, що бачення функцій адміністративного права потребує переосмислення з урахуванням сучасних правових і демократичних цінностей. Адміністративне право має служити не тільки засобом обмеження, але й інструментом захисту прав особистості, забезпечення законності і прозорості державного управління. Важливо інтегрувати такі цінності адміністративного права, як справедливість, правова визначеність і права особистості. Це дозволить адміністративному праву ефективно виконувати свої функції, сприяючи гармонізації відносин між державою та суспільством і підтримуючи баланс між державними інтересами та правами особистості.

В якості третього напрямку впливу адміністративного права авторка пропонує розглядати той, «соціальним призначенням якого є надання управлінських послуг, а також здійснення управління в інтересах суспільства обмеженою законом та суспільством владою держави» [9, с. 43]. Це твердження підкреслює важливість адміністративного права як інструмента для забезпечення ефективного та відповідального публічного управління, спрямованого на задоволення потреб суспільства.

У цьому контексті цінності адміністративного права можуть бути інтегровані через акцент на принципах підзвітності, прозорості та ефективності (а в аспекті «горизонтального» поділу публічної влади – ще й принципу субсидіарності). Адміністративне право традиційно забезпечує, щоб публічне управління було не лише обмежене законом, але й орієнтоване на служіння суспільству. Це включає забезпечення доступу громадян до якісних управлінських послуг, захист їхніх прав і свобод, а також створення умов для активної участі суспільства в процесі прийняття управлінських рішень. Таким чином, адміністративне право сприятиме розвитку правової держави та підвищенню довіри громадян до державних інституцій.

Враховуючи наявність обмежень до тексту публікації, варто перейти до теоретичних узагальнень з цього питання.

У цілому, зв'язок між функціями права та цінностями права є тісним і взаємозалежним. Функції права відображають його призначення і роль у суспільстві, тоді як цінності права визначають його моральні та етичні основи (підвалини).

Ознайомлення з сучасними напрацюваннями фахівців з теорії держави і права свідчать про чотири основні аспекти, які слід взяти до уваги при аналізі питання взаємозв'язку між цінностями адміністративного права як галузі та функціями цієї галузі.

По-перше, функції права часто виступають як реалізація відповідних цінностей. Основні функції права, такі як регулятивна і охоронна, слугують механізмами реалізації цінностей права. Наприклад, регулятивна функція права спрямована на підтримку порядку в суспільстві, що пов'язано з такою цінністю, як стабільність. Охоронна функція є важливою, коли йдеться про забезпечення захисту прав і свобод людини, що пов'язано з такою цінністю, як справедливість.

По-друге, цінності права доречно розглядати як орієнтир для подальшого удосконалення переліку його функцій у цілому та змісту його конкретних функцій зокрема. Цінності права, такі як свобода, рівність, справедливість, безпека та гідність, надають напрямок і зміст функціям права. Вони встановлюють моральні орієнтири, за допомогою яких відбувається правотворчий процес, якими керуються органи публічної влади. Наприклад, функція правосуддя має бути спрямована на забезпечення справедливості як однієї з цінностей права.

По-третє, коли йдеться про цінності права та функції права, варто враховувати взаємодію та еволюцію. У процесі взаємодії функцій і цінностей права відбувається еволюція як норм права, так і суспільних уявлень про цінності. Зміни у соціальних та культурних умовах можуть впливати на те, як реалізуються функції права і які цінності виходять на перший план. Наприклад, зростання уваги до прав людини у ХХ столітті відобразилося в еволюції функцій права у частині захисту індивідуальних прав і свобод, людської гідності.

По-четверте, це практична імплементація. Цінності права визначають пріоритети у правотворчості та правозастосуванні. Законодавець і правозастосовчі органи використовують функції права як інструменти для досягнення «ціннісних» цілей. Наприклад, через законодавчі акти, що відображають принципи справедливості і рівності, держава реалізує функцію соціального регулювання, спрямовану на забезпечення цих цінностей.

Таким чином, функції права і цінності права є взаємопов'язаними компонентами правової системи. Цінності права надають моральний та етичний зміст функціям права, а функції права слугують інструментами для реалізації цих цінностей у суспільному житті.

Висновки. Аналіз сучасних напрацювань фахівців з теорії держави і права показує, що цінності права тісно пов'язані з його функціями. По-перше, функції права часто виступають як механізми реалізації відповідних цінностей, таких як стабільність і справедливість. По-друге, цінності права слугують орієнтирами для удосконалення функцій права та визначення їхнього змісту, спрямовуючи правотворчий процес. По-третє, взаємодія функцій і цінностей права сприяє еволюції правових норм та суспільних уявлень про цінності. По-четверте, цінності права визначають пріоритети у правотворчості та правозастосуванні, що відображається у практичній реалізації функцій права. Таким чином, дослідження взаємозв'язку між цінностями та функціями адміністративного права є актуальним і необхідним для підвищення ефективності правового регулювання в умовах сучасних суспільних перетворень.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у тому, щоб екстраполювати ці напрацювання на галузь адміністративного права України.

Список використаних джерел:

1. Barvinenko V., Mishyna N., Qaracayev C. Ukrainian local government and Council of Europe's standards: human rights protection and decentralisation at the times of militarisation. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. № 9(4). С. 31–36.
2. Mishyna N. European court of human rights' judgements implementation by local and regional authorities: relevant publications on the topic. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2023. Т. 33. С. 52–57.
3. Погорілко В.Ф. Функції права. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученко та ін. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 1998–2004. Т. 6. 2004. 765 с.
4. Погорілко В.Ф. Вибрані праці. До 75-річчя від дня народження / відп. ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученко. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2013. 423 с.
5. Миронець О.М. Функції права: поняття та класифікація. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 2. С. 15–17.
6. Пирожкова Ю.В. Теорія функцій адміністративного права: автореф. дис. ... к.ю.н. Запоріжжя, 2017. 20 с.
7. Пирожкова Ю.В. Функція адміністративного права : філософський та правовий аспекти. *Право і суспільство*. 2014. № 6-1. Ч. 2. С. 197–201.
8. Миколенко О.М. Функції адміністративного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2012. № 4. С. 39–42.
9. Миронець О. М. Функції адміністративного права: історико-правовий аспект. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2017. № 3. С. 42–47.